

c. 1460, *Spill*, 6913, 14273; JEsteve «*Sobornar*: Muneribus palpare. Frangi pecunia. Subornare»; doc. val. de 1510 (*DAG.*), pres del llatí *subornare* 'proveir', 'preparar secretament', 'subornar'. *Suborn* [1618; «les malícies y *soborns* que hi sol haver» (escrit del S. XVII de Vall de Ribes, *DAG.*)]. *Subornable* [Lab. 1888]. *Subornació* [1378; «un jutge de la ciutat de Roma qui havia nom Steve per *sobornacions* e presents que li daven» (*Eximilis Mir.* II, 9); doc. de 1587 «--- no admetan prechs ni *sobornacions* ---» (*Man. Arditis* v, 483)]. *Subornador* [S. XVIII, *AlcM*]. *Subornament* [S. XVII, *AlcM*]. Una variant amb *en-* (*ensobornar*, *ensoborn* etc.), usuals en el S. XVII (*DT.*, Lacav. 1696, *DAG.*), fou popularitzada en forma d'*ensibornar*, *ensibornat* etc. *Ensibornar* 'enganyar amb bones paraules, subornar' figura en un escrit de 1820 de Barcelona (*DAG.*), també en Lab. 1839 i fou usat per E. Vilanova («ningú *ensiborna* l'enteniment ab quimeres ni s'encaparra de falses imaginacions», O. C. II, 186) i per Verdager: «El tragner, que no havia tractat mai amb estudiants, se deixà *ensibornar*» (*AlcM*); és d'ús universal en cat. central i popularíssim. En el Rosselló es diu *ensibornar*: «per parlar aixís cal que t'hajin fortament *ensibornat* y que t'hajin parlat de mi com d'un gran malfactor» (Casaponce, *Contes Vallespirens*, 146); «El va talment *ensibornar* que li va fer comprar tot lo que va volguer» (CGrandó, *Vocab. Ross.*, en *Miscel. Fabra*, p. 188). *Ensibornador*, *ensibornament*; *ensibornaire* [J. Roig i Raventós], i *ensibornaire* en el ross. Saisset (*Catalanades del Ross.*, 51); *ensibornat* 'enganyat, entabanat' [E Vilanova III, 37].¹

JCoromines (1962) va sentir *ensibornat* 'entabanat' a Sumacàrcer (Rib. de Xúq.), però no és gaire segur que sigui mot valencià.

ORNI, usat només en la locució verbal *fer l'orni* 'fer el desentès', d'origen incert, potser de l'argot d'estudiants (tret del gr. *ορνιον* 'ocell') o bé pot ser una deformació de l'expressió *fer lo borni* en el sentit figurat de 'no vol veure-hi'. □ I.^a doc.: S. XVIII.

Des d'un principi apareix en l'esmentada locució verbal: així en l'exemple del S. XVIII que ens dóna *DAG.* («Al dematí may acaba de sortir, sempre *fa l'orni*»); Belv. 1805 (s. v. *fer*) considera *fer l'orni* com a sinònim de les locucions *fer En Joan de Tarragona*, *fer el tonto*, i com a equivalent del cast. *hacerse memo*; Lab. (s. v. *orni*) defineix *fer l'orni* com 'fer el desentès'; *DAG.* *fer* o *fer-se l'orni* 'fer-se el desentès, fer-se el sord', i el tortosí Mestre Noé com 'fer-se el dissimulat, el distret'. Un exemple de Pons i Massaveu i un altre del vallespirenc Casaponce en *AlcM*. No sembla haver estat d'ús fora del Principat.¹ *AlcM* la dóna com a usual en els dialectes pir.-or., or. i occ. Es pronuncia amb ò com *borni*.

Una relació amb el gr. *ορνιον* 'ocell' fou suggerida per *AlcM* (s. v.)² que no és del tot impossible. Notem que aquest mot va tenir cert ús en l'argot francès dels Ss. XVI i XVII: *ornie* «poule» (1596, 1628), *ornie de balle* «dinde» (1628), *ornion* «poulet» (1596), i es creu

que el mot fou popularitzat per l'argot dels estudiants (*FEW* VII, 418b). Endemés, notem que les formes occitanes modernes com *ournego*, *ournigo* «émerillon», «personne éveillée, alerte, espègle», «homme ou femme de rien» (*TdF*) es consideren formes fetes dament del gr. *ορνιον* amb el mateix sufix *-igo* que han pres alguns derivats de *PERDIX* (*FEW* VII, 418b). No és impossible, doncs, que *orni* també hagués corregut en el llenguatge dels estudiants a Catalunya, sovint en to jocós i burlesc en contextos com *orni babau* o *orni ximple*, acabant ser *orni* 'babau' i establir-se en la locució esmentada. També és possible que *orni* hagués entrat des de França pel llenguatge d'argot, amb el sentit de 'ximple' o quelcom semblant, i que pel seu caire pintoresc i peregrí hagués acabat establint-se en la locució *fer l'orni*.

Spitzer (*Neuphil. Mitteil.* XVI, 21) pensava en la possibilitat que *orni* fos procedent d'una forma *lorni relacionable amb el fr. *lorgne* 'guerxo' i l'it. *lornio* 'guerxo', 'ganso, peresós'. Aquest darrer és mot poc usual en italià i es creu un manlleu del fr. *lorgne*, el qual per la seva banda fou antiquat ja a l'Edat Mitjana; altrament, però pot ser emparentat amb el francès *borgne*, cat. *borni* (veg. ara *BORNI*, vol II, 124b 5ss.). Fins que ens mostressin una forma *lorni* en català, aquesta explicació restarà molt hipotètica, però ens posa en relació amb el cat. *borni*, mot molt usual i antic en la llengua, i ens podem demanar si al capdavall no hi tenim un *fer lo borni* > *fer lo (b)orni* > *fer l(o) orni* 'no voler veure-hi, dissimular', 'fer-se el babau', 'fer-se el sord' etc. Hi ha indicis que *borni* hagués tingut una segona accepció com a 'ganso, gansoner', segons que suggereixen les formes *bòrnia* 'lentitud i sossec en la manera d'obrar' i *borniós* 'ganso, gansoner', que apareixen en els diccionaris valencians del segle passat (Escrig, MGadea, amb un exemple de *bòrnia* en la *Rond. de Rond.* de Fra L. Galiana, 1776).

¹ Però notem aquest passatge de Lluís Salvador: «ses cigales canten continuadament. Es sa cigala més petita, sa cigala *orni* sa que aquí domina» (*Rond. de Mall.*, p. 138). Quin sentit hi deuria tenir? 'peresós?', 'petit'? —² S'hi pregunta si la locució *fer l'orni* hauria significat originàriament 'planar', cridant l'atenció sobre el mall. *fer sa tarniola* 'retardar-se fent voltes per dissimular una intenció de pendre o de fer alguna cosa'.

ORNITO-, primer element dels compostos cultes, del gr. *ορνις*, *-ιθος*, 'ocell'. *Ornitodelfs*, amb *δελφός* 'matriu'. *Ornitòfil* [Lab. 1888]. *Ornitògal*, amb *γάλα* 'llet'. *Ornitologia* [Belv. 1805; en italià ja en 1599, en fr. 1649, en cast. c. 1790]; *ornitòleg*, *ornitològic* [Lab. 1888]. *Ornitomància* [Lab. 1888], amb *μαντεία* 'endevinació'. *Ornitorinc* [Lab. 1888], amb *βύρχος* 'bec'.

ORO-, primer element dels compostos cultes, pres del gr. *ορος*, *ορους*, 'muntanya'. *Orogènia*; *orogènic*. *Orografia* [Lab. 1888; en francès ja 1823]; *orogràfic*. *Orohidrografia* [Lab. 1888]. *Orèade* 'nimfa de les muntanyes i boscs', derivat del gr. *ορειάδα*, *-άδος* 'el